

A person is holding a black bag, standing next to a wooden fence. The person is wearing blue jeans and black sneakers with white laces. The background is a wooden fence with vertical slats.

Tulevaisuusvaliokunta 11.3.2020 Kelan asiantuntijalausunnon ydinkohtia

Tietopalvelut, tutkimusyksikkö

Tutkimuspäällikkö Karoliina Koskenvuo (FT, kansanterveystieteen dosentti)

Tutkija Ella Näsi (FM)

Kela[®] tietopalvelut

Asiantuntijalausunto teemasta kansanterveys, kansansairaudet ja ihmisten toimintakyky – erityisesti kehitys, ennusteet ja riskit

- Lähestymme teemaa hyödyntäen erityisesti tietoja, jotka perustuvat Kelan etuustilastoihin, ennusteisiin ja eri väestöryhmien terveyttä, hyvinvointia ja toimeentuloa koskeviin tutkimuksiin, selvityksiin ja raportteihin.
- Tarkastelemme eri kehityskulkuja ja riskejä väestöryhmittäin sekä koko yhteiskuntaa koskevien ilmiöiden tai uhkien kautta.
 - kehitys sairausperusteisissa etuuksissa, joita saadaan yhä useammin mielenterveyden häiriöiden perusteella
 - lasten ja nuorten mielenterveys
 - ikääntyvien toimintakyky
 - köyhyyden, eriarvoisuuden ja terveyden kytkeytyminen toisiinsa
 - globaalit terveysuhat, kuten epidemiat, lääkekustannusten nousu, lääkkeiden saatavuushäiriöt, antibioottiresistenssi

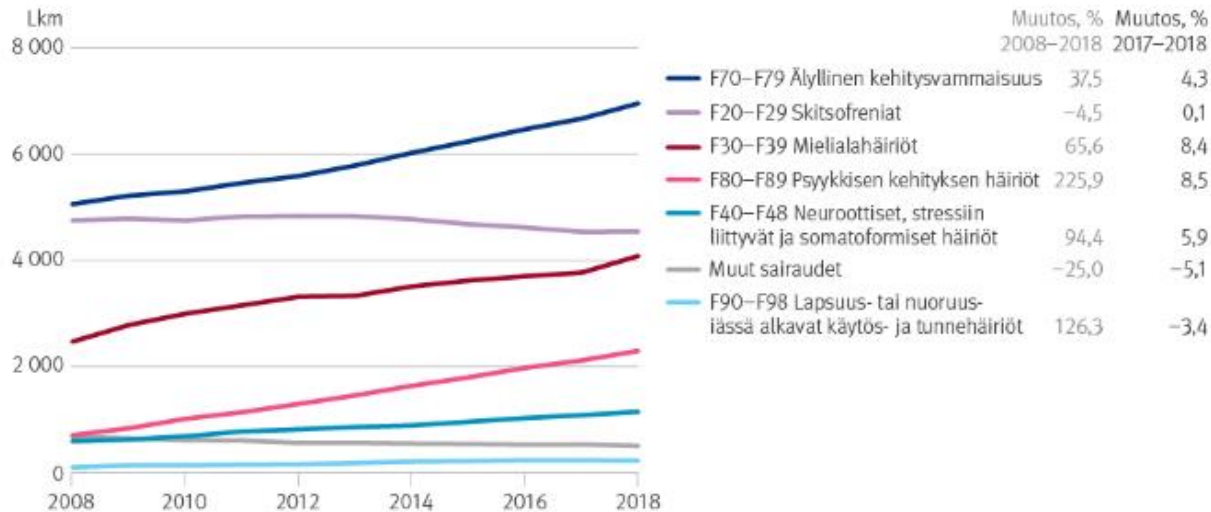
Sisällys

Johdanto	4
Ennuste väestörakenteen muutoksista	8
Ikääntyneiden hyvinvointi, terveys ja toimintakyky	11
Yhä useampi lapsi ja nuori saa etuusia mielenterveyden häiriön perusteella	13
Kehityskulut sairauspoissaoloissa – mielenterveyssyyt yleistyneet kaikissa ikäryhmissä	16
Köyhyys, eriarvoisuus ja terveysongelmat kytkeytyvät toisiinsa	19
Heikommassa asemassa olevien ryhmien osallistaminen	22
Maahan muuttaneiden terveys ja hyvinvointi suomalaisessa yhteiskunnassa.....	22
Lääkkeiden kustannukset ja saatavuusongelmat kasvavat.....	23
Epidemiat ja pandemiat	25
Antibioottiresistenssi on maailmanlaajuinen terveysuhka	26
Lähteet.....	27
Liite 1. Kansansairaudet Suomessa 2019	33
Liite 2. COVID-19 eli koronavirus	34

Terveys ja toimintakyky, lapset ja nuoret

- Lasten ja nuorten mielenterveyden häiriöt ovat yleisiä, jos otetaan huomioon lievätkin häiriöt. Hoitoon ohjatuilla lapsilla yleisimmät diagnosoidut häiriöt ovat Suomessa aktiivisuuden ja tarkkaavuuden häiriö ADHD sekä käyttöhäiriöt. Yli puolet, 56 %, alle 16-vuotiaan vammaistuen menoista johtui mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriöistä.
- Mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriöiden perusteella työkyvyttömyyseläkettä saavien osuus on selvässä kasvussa

Työkyvyttömyyseläkettä mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriöiden perusteella saavat 16–34-vuotiaat nuoret vuosina 2008–2018, lukumäärät ja muutosprosentit

Riippuvuussairaudet haastavat kansanterveyttä ja hyvinvointia

- Nuorten keskuudessa alkoholinkulutus on vähentynyt, mutta mm. kannabiksen ja opioidien käyttö on lisääntynyt
 - Tuoreen tutkimuksen mukaan Suomessa on nuorten 15–24-vuotiaiden amfetamiinin ja opioidien ongelmakäyttäjien sukupolvi, joka on suurempi kuin koskaan aikaisemmin.
- Suomessa opioidiriippuvuus on jo nykyään yleisin syy päihdehoitoon hakeutumiselle
- Lasten ja nuorten netti- ja peliriippuvuus on yleistynyt. Peli- ja some-riippuvuus taas ovat yhteydessä mielenterveyden häiriöihin ja heikompaan koulumenestykseen

Väestö ikääntyy - myös hyvin iäkkäiden (80+) määrä kasvaa

- Väestön ikääntymisen myötä erityisesti muistisairaudet lisääntyvät suhteessa nopeammin kuin muut sairaudet, samoin monisairastavuus
- Kela maksoi eläkettä saavan hoitotukea viime vuonna 437,9 miljoonaa euroa, mikä on lähes 80 % kaikista vammaistukimenoista. Selvästi yleisin peruste eläkettä saavan hoitotuelle ovat muistisairaudet
- Kuten muistisairaudet, myös monisairastavuus vaikuttaa merkittävästi toimintakykyyn, itsenäiseen arjessa pärjäämiseen ja elämänlaatuun ja haastaa nykyistä terveydenhuoltojärjestelmää ja sosiaalipalveluita

Köyhyys, eriarvoisuus ja terveysongelmat kytkeytyvät toisiinsa

- Lähes 400 000 henkilöä sai perustoimeentulotukea vuoden 2019 aikana
 - toimeentulotukea saavat erityisesti nuoret ja ne, jotka eivät saa ensisijaisia etuuksia ja ne, joilla korkeiden asumiskustannuksen vuoksi perusturvaetuudet eivät takaa toimeentuloa sekä osa maahanmuuttajista (pakolaistaustaiset)
 - toimeentulotuen saajat sairastavat ja käyttävät julkisia terveyspalveluja muuta saman ikäistä väestöä enemmän
- Työttömän perusturvan menot ovat ylittäneet ansioturvan menot ja vähimmäiseläketurvaa saavien määrät ovat nousseet
- Eläkeköyhyys uhkana: työkyvyttömyyseläkkeelle nuorena siirtyneet, osa maahanmuuttajista, itsensä työllistäjät ja mikroyrittäjät, henkilöt, jotka hoitavat omaisiaan pitkiä aikoja
- Jos työsuhteet muuttuvat tilapäisemmiksi ja työurat silppumaisemmiksi ja maahan muuttajien kotoutuminen ja pääsy työelämään ei onnistu, yhä useampi saattaa päätyä vähimmäiseläketurvan saajaksi tulevaisuudessa

Lääkkeiden saatavuus, kustannukset, antibioottiresistenssi

- Joidenkin lääkeryhmien kustannukset ovat nousseet merkittävästi, esim. syöpälääkkeet ja veritautien lääkkeet
- Lääkkeiden saatavuusongelmat ovat lisääntyneet
 - Lääkkeiden saatavuushäiriöt ovat jatkuvasti kasvussa oleva maailmanlaajuinen ongelma. Suomessa tehtiin vuonna 2010 saatavuushäiriöilmoituksia yhteensä 73, mutta vuonna 2019 ilmoitusten määrä oli jo 1 694
- Suomella on vain rajalliset mahdollisuudet vaikuttaa lääkkeiden saatavuuteen ja hintoihin. Lääkkeisiin liittyy myös toisenlainen globaali uhka eli antibioottiresistenssi.
 - resistenteistä infektioista johtuvien vuosittaisten kuolemien määrän on ennustettu nousevan jopa 10 miljoonaan vuoteen 2050 mennessä, jos asiaan ei puututa

Globaalit terveysuhat: epidemiat/pandemiat, ilmastonmuutos, konfliktit

- Epidemiat tai ilmastonmuutos eivät tunne kansallisia rajoja ja globaalin talouden vaikutukset ulottuvat kaikkialle
 - Kiinan Hubein maakunnassa joulukuussa 2019 löydetty uusi koronavirus (COVID-19) on ajankohtainen huolenaihe. Koronavirukseen on sairastunut lähes 110 000 ihmistä, ja virus on aiheuttanut paikallisia epidemioita Kiinassa, Etelä-Koreassa, Iranissa ja Italiassa. Suomessakin on jo 40 koronavirustartuntaa (tilanne 10.3.2020)
 - suurin osa suomalaisten tautitaakasta liittyikin ei-tarttuviin tauteihin, on terveydenhuollon pystyttävä vastaamaan myös ennustamattomien tartuntatautien aiheuttamiin terveysuhkiin
 - ilmastonmuutos: pitkät kuivuusjaksot ja toisaalta entistä rankemmat tulvat heikentävät ruokaturvaa, joten ihmiset joutuvat lähtemään elinkelvottomiksi muuttuneilta kotiseuduiltaan
 - konfliktit huomattavia terveys- ja hyvinvointiriskejä maailmassa – alueelliset ja globaalit vaikutukset